

Kunnskapsdepartementet
Pb. 8119 Dep.
0032 OSLO

Ref:
200800545-/KOE

Vår ref:
08/571

Saksbeh.:
B. Boye/A.B. Faaberg

Dato:
30. april 2008

INNSTILLING FRA STJERNØ-UTVALGET – NOU 2008: 3 "SETT UNDER ETT – NY STRUKTUR I HØYERE UTDANNING" - HØRING

HiOs styre behandlet hørings-saken i seminar og møte 24. april (S-sak 18/2008).

Vi mener at HiO ved sin uttalelse har besvart de problemstillingene som er trukket spesielt fram i høringsbrevet fra departementet.

Vi har valgt å innlede uttalelsen med våre hovedkonklusjoner til utvalgsutredningen og utvalgets situasjonsbeskrivelse, før vi går nærmere inn på kommentarene til de enkelte kapitlene.

Med hilsen

Sissel Østberg
rektor

Åsulv Frøysnes
høgskoledirektør

Vedlegg: HiOs høringsuttalelse til NOU 2008: 3

NOU 2008:3 - Høringsuttalelse fra HiO

Høgskolen i Oslo (HiO) har følgende kommentarer og innspill til *NOU 2008:3, Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning*:

Konklusjon og oppsummering

HiO slutter seg til hovedtrekkene i utvalgets analyser, og vil innledningsvis understreke at vi støtter den utdanningspolitiske intensjonen om en utvikling i retning av større og mer bærekraftige institusjoner. Dette er nødvendig for å kunne møte mange av de utfordringene utvalget har pekt på i sektoren. Dette gjelder spesielt hensynet til kvaliteten i utdanning og FoU, fragmenteringen av forskningsmiljøer, og ikke minst hensynet til aktiv medvirkning i et globalisert og internasjonalt utdanningsmarked som norske institusjoner er en del av.

En utvikling i retning av færre og større institusjoner må legges til rette ved hjelp av gode prosesser der flere ulike incentiver og virkemidler blir tatt i bruk, ikke minst på den økonomiske siden. HiO mener at flere ulike modeller kan utvikles, som nettverk, samarbeidsmodeller eller en form for føderasjoner, jf. utviklingen i Finland, men at tilslutningen fortsatt bør baseres på frivillighet som et hovedprinsipp. I en stor statlig sektor som UH-sektoren vil imidlertid institusjonsstrukturen måtte ses i et nasjonalt perspektiv.

HiO mener derfor at mange av de problemer som er påpekt i utredningen kan løses eller korrigeres ved hjelp av varierte virkemidler, som også kan legges til rette for den utviklingen i institusjonsstrukturen som er nødvendig på sikt. En god prosess, hensiktsmessige og varierte virkemidler og en tidshorison som går 4-6 år fram i tid, vil etter HiOs mening være en bedre innfallsvinkel til det videre arbeidet, enn en stor - og påtvunget - strukturendring i løpet av svært kort tid. Det bør etter vår oppfatning gås nøye igjennom hvilke faktiske og målrettede virkemidler som kan tas i bruk for å stimulere til en justert kurs i sektoren. Utvikles de gode virkemidlene, innenfor strategiske rammer som gir institusjonene mulighet til aktivt å påvirke sin egen utvikling, så vil resultatene også komme.

Ut fra dette hovedperspektivet er de mest sentrale hovedpunktene for Høgskolen i Oslo følgende:

- ***Det bør legges til rette for samarbeidsprosesser, gode økonomiske virkemidler og andre tilpassede tiltak som kan medvirke til større samordning og konsentrasjon i utviklingen av institusjonsstrukturen i sektoren. Frivillighetsprinsippet må legges til grunn ved en eventuell omorganisering***
- ***HiO er spesielt opptatt av kvaliteten i profesjonsutdanningene. Vi mener kompetanseutvikling, arbeidsdeling mellom institusjonene, og varierte tiltak rettet mot utviklingen og samarbeidet med praksis- og yrkesfeltet er særlig viktig. I vurdering av tiltak for å styrke fagmiljøene og unngå***

fragmentering mener vi at denne differensierte tilnærmingen må legges til grunn, i stedet for å legge for stor vekt på fagmiljøenes størrelse alene.

- *Rammeplaner bør beholdes, men da som reelle rammeplaner som er klart mindre detaljerte og styrende enn enkelte av dagens rammeplaner.*
- *Institusjonenes autonomi innenfor området styring og ledelse må opprettholdes.*
- *Administrative forhold og problemstillinger vedrørende rekruttering av personale må tas med som del av beslutningsgrunnlaget for eventuelle strukturelle endringer.*
- *Dagens akkrediteringskriterier for universitet bør endres til krav om selvstendig rett til å tildele én doktorgrad, og institusjonsstørrelse med et rimelig stort omfang tilsatte og studenter.*
- *Høgre utdanningsinstitusjoner må likestilles mht akkreditering av nye masterstudier.*
- *Forskerutdanningen må styrkes. Det må legges til rette for kvalitetsheving og tydelig profilering av forsknings- og utviklingsarbeidet i høgskolemiljøene.*
- *Det bør foretas enkelte justeringer i finansieringssystemet. Effekten av studiepoengproduksjon som konkurransevirkemiddel kan med fordel reduseres noe. Økonomiske virkemidler for samarbeid bør etableres, for eksempel i form av at departementet øremerker strategimidler til overordnede samarbeidsformål, evt. ved forpliktende avtaler med institusjonene. Den konkrete disponeringen av strategiske midler må bestemmes av institusjonene selv.*

KOMMMENTARER TIL KAPITLENE I UTREDNINGEN:

Til kap. 3–5   Generelle kommentarer til utvalgets analyser

HiO deler langt på vei framstillingen i utvalgets analyse av rammevilkår og utviklingstrekk for universitets- og høgskolesektoren i kapitlene 3 til 5. Det er imidlertid en svakhet ved deler av utredningen at det er brukt relativt lite plass til drøftinger som synliggjør hvorfor vidtrekkende forslag til slutt er anbefalt.

HiO deler utvalgets bekymring for sentrale utfordringer som fragmentering av forskning og forskerutdanningen, og bekymring for kvaliteten i profesjonsutdanningene. Løsningen på disse utfordringene ligger ikke i større differensiering mellom institusjonskategoriene, men i tiltak som den enkelte høgskole kan igangsette alene eller sammen med andre. Her er det godt samsvar mellom utvalgets synspunkter og HiOs vurderinger.

HiO ser også behov for sterkere politiske ambisjoner på vegne av sektoren, men er klart skeptiske til en sterkere departemental og politisk styring som fratrar institusjonene vesentlige deler av den autonomi som er vunnet de senere årene. Institusjonene må fortsatt ha stor frihet til selv å utforme sin egen organisering og virksomhet innenfor godt begrunnede rammevilkår. Behovet for tydeligere nasjonal styring av sektoren bør i større grad ses i lys av hvordan

sentrale rammebetingelser kan brukes til å justere kursen, jf innledningsdelen. Endringer må i høy grad initieres ved hjelp av virkemidler som er hensiktsmessig både for de styrende og de som styres, og som kan gi den ønskede utvikling også i institusjonsstruktur og oppgaveløsning.

Forståelsen av at høgre utdanning og forskning har stor betydning for samfunnsutviklingen, inkludert de forpliktelsene dette medfører, har i høg grad vært del av vår argumentasjon for at høgre utdanning og forskning fortsatt må være et offentlig anliggende i Norge. Det er stor aksept for det tilhørende kravet om at det må forventes effektiv og god utnyttelse av de ressursene som stilles til disposisjon. Institusjonenes autonomi vil komme i en utsatt stilling om vi ikke selv evner å ivareta god styring, nødvendig prioritering og strategisk utvikling.

HiO er enig med utvalget i at det er behov for justeringer i dagens finansieringssystem, slik at dette kan gi flere insitamenter til samarbeid og økt arbeidsdeling, både nasjonalt og internasjonalt, i stedet for konkurranse om midler. Virkemidler for samarbeid må utvikles og tilrettelegges. Dette bør departementet bidra aktivt til, f.eks. ved å øremerke en andel av tildelte midler som strategimidler til samarbeidstiltak.

HiO ønsker at det i tiden framover settes av tid til en grundig gjennomgang og drøfting av *hvilke virkemidler* som bør utvikles for å justere kursen i sektoren. HiO mener en slik gjensidig prosess, der virkemidlene inngår, bedre kan legge til rette for både de kvalitative og strukturelle endringene som det er behov for.

Kommentarer til spesifikke områder:

Kvaliteten på profesjonsutdanningene: HiO deler utvalgets synspunkter om at det er for lite og for spredt utvikling av kunnskapsgrunnlaget for yrkesutøvelsen knyttet til profesjonsutdanningene, der institusjonene burde få til mer FoU rettet mot egen virksomhet og eget praksisfelt. Vi er enige med utvalget i at det generelt gis få insentiver til å utvikle gode profesjonsutdanninger på bachelornivå, noe som kan hindre at samfunnet får utdannet arbeidskraft med tilstrekkelig høg kvalitet. Utvikling av masterstudier og doktorgradsprogrammer innenfor profesjonsutdanningene på høgskolene er ikke et problem, men at dette skjer innenfor de samme fagområdene ved nesten alle høgskolene er uheldig. Det er derfor fragmenteringen og utviklingen av mange små og svake miljøer som er hovedproblemet.

Kvalitet i profesjonsutdanningene forutsetter at utdanningen er forskningsbasert. HiO vil sterkt advare mot den utvikling som utvalget viser til i enkelte andre land, der det blir økende skille mellom forskningsuniversiteter på den ene siden og høgskoler som ikke driver forskning på den andre. HiO mener en slik utvikling vil svekke kunnskapsgrunnlaget for

profesjonsutdanningene og muligheten for å få forskningsbasert undervisning til lærere, sykepleiere og andre profesjonsgrupper med høye krav til kunnskapsbasert yrkesutøvelse. Uavhengig av institusjonsstruktur er det viktig at FoU som grunnlag for profesjonsutøvelse styrkes, og at sentrale myndigheter legger til rette for dette.

Kritisk masse og profilering: Det er en viss motsetning mellom utvalgets vektlegging av størrelse og kravet om sterkere profilering. Størrelse på fagmiljøer er viktig, men ikke av så absolutt betydning som det kan virke enkelte steder i utredningen. I en økende nasjonal og internasjonal konkurranse vil kvalitet og særegen profil være vel så avgjørende. En viss diversitet mellom store og mindre institusjoner kan være vellykket hvis de mindre institusjonene har stor grad av spesialisering.

Høgskole eller universitet: Diversiteten innenfor institusjonskategoriene er allerede større enn mellom kategoriene høgskole og universitet. Denne utviklingen vil etter all sannsynlighet fortsette. Uansett er universitetsbegrepet allerede endret i Norge. HiO er enig i utvalgets analyse om at videreføring av dagens akkrediteringskriterier vil medføre opprettelse av en rekke nye doktorgradsutdanninger i høgskolesektoren, at dette vil medføre fragmentering av utdanningstilbudet på doktorgradsnivå, tynne fagmiljø rundt disse utdanningene, og uheldig spredning av fagressursene. En satsing på større grad av forpliktende samarbeid mellom institusjonene om nye doktorgradsstudier og forskerskoler tilsier at betingelsene for å oppnå universitetsstatus endres. Kravet om 4 doktorgrader vil ellers styre satsingen ved mange institusjoner i tiden framover.

Områder som ikke er omtalt i utredningen:

HiO har merket seg spesielt tre områder som ikke er omtalt eller drøftet av utvalget, men som hører med om analysedelen skal være dekkende. Dette gjelder administrasjon og administrative oppgaver og rekruttering/utvikling av personale i sektoren. Det tredje området gjelder behovet for økt studiekapasitet på bachelornivå ved høgskolene i de største byene, i lys av utvalgets omtale av demografisk utvikling, studietilbøyelighet mv. i analysedelen.

- ***Administrasjon og administrative oppgaver***

Utvalget drøfter forventninger til institusjonene om å utvikle strategier, foreta prioriteringer, styrke ledelsesfunksjoner mv. Profesjonalisering av administrasjonens rolle nevnes, men omtale eller vurdering av dette området er ikke tatt med i utredningen.

Ved høgskolereformen i 1994 var det bl.a. viktig å etablere institusjoner av en slik størrelse at de kunne overta delegerte oppgaver og ansvarsområder som til da hadde vært departementets ansvar. En styrket og kompetent

administrasjon med kapasitet til å løse komplekse oppgaver var en viktig forutsetning for å få til en slik utvikling. Dette åpenbare administrative argumentet kunne blitt drøftet for å underbygge forslagene om en ny og endret institusjonsstruktur.

Det er gjort lite utredningsarbeid på det administrative området etter evalueringen av høgskolereformen i 1997-99. En gjennomgang av dette området savnes derfor i utvalgets analyser. De administrative arbeidsoppgavene har økt og mye er lagt om på bakgrunn av lov og retningslinjer for forvaltningen av bl.a. statsinstitusjoner.

Både på leder- og saksbehandlernivå utgjør mengden av administrative fellessystemer med høyst ulike grensesnitt nå en betydelig utfordring i forhold til å skape god forståelse for hvordan arbeidsoppgaver best kan løses og hvordan kvaliteten kan sikres. Dette gjelder også i forståelse for og utførelse av rapporteringsrutiner knyttet til budsjettarbeid, der departementet i tildelingsbrevet for 2008 nettopp har påpekt en viss svikt i hele UH-sektoren. En konsekvens av utviklingen er imidlertid at de omfattende fellessystemene som er innført krever svært mye drift- og støttepersonale med betydelig systemkompetanse, i tillegg til at det er store felles driftskostnader ved systemene.

Kvalifikasjonskravene til nærmest alle stillinger i administrasjonen er vesentlig endret. Dette fører til at det helst bør bygges større og sterkere administrative fagmiljøer der flere kan overlape hverandre, slik at sårbarheten ikke blir for stor. Disse forholdene taler i seg selv for at mindre institusjoner bør finne sammen – enten i direkte samarbeid om visse oppgaver, eller ved fusjonering.

Ved mange institusjoner i UH-sektoren har det i seinere år vært et løpende arbeid med administrativ utvikling. Endringer er gjort med få års mellomrom for å sikre en mest mulig slagkraftig administrasjon i forhold til de oppgavene den skal løse. Det er viktig å ha dette med som bakgrunn når institusjonsstruktur og videre prosess på dette området skal vurderes. Det er åpenbart behov for en gjennomgang av administrasjonens arbeidsoppgaver, og kvalifikasjoner og bemanning som trengs for å løse oppgavene. En gjennomgang av dagens situasjon og utfordringene framover bør gjennomføres i nærmeste framtid.

- ***Rekruttering og utvikling av personale***

Problematikken knyttet til personalrekruttering er ikke drøftet i særlig grad. Med økende gjennomsnittsalder blant de tilsatte i sektoren er dette et gjennomgående problem som vil gjelde de fleste institusjoner på litt sikt. Sektoren bør legge flere strategier til grunn på dette området, fortrinnsvis slik at man ikke forsterker innbyrdes konkurranse om de beste medarbeiderne. Samtidig er det ønskelig at også departementet bidrar til gode fellesløsninger, der dette er mulig, jf tiltak knyttet til lønnspolitikk, bruk av stillingskategorier,

tildeling av stipendiatstillinger eller andre virkemidler departementet rår over. Det bør drøftes tiltak som kan ha langsiktig effekt på rekrutteringssituasjonen.

Bruk av kombinerte stillinger mellom høgskole og yrkesfelt bør i større grad kunne tas i bruk. Ved bruk av slike stillinger kan den tilsatte være dels i arbeid, f.eks. i praksisfeltet, dels i undervisningsstilling ved høgskolen. Hittil har det vært vanskelig å få til slike forsøk, men dette bør bli mer brukt for å sikre og vedlikeholde god kompetanse for bl.a. profesjonsutdanningene.

Kompetansebehovet vil øke bare ut fra egne prioriteringer og satsinger, bl.a. knyttet til satsing på FoU og utvikling av nye studietilbud, dels med mer vekt på masternivå og over. Utfordringene blir da å få til de gode rekrutteringstiltakene som kan sikre stabil tilgang på godt kvalifiserte medarbeidere, spesielt til oppgaver knyttet til undervisning og FoU. Staten bør medvirke til at nye virkemidler på dette området blir utviklet.

- ***Behov for økt studiekapasitet på bachelornivå***

Høgskolene i universitetsbyene Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim har nylig drøftet felles utfordringer og er bl.a. opptatt av at utdanningskapasiteten til mange yrker rettet mot sentrale samfunnssektorer ikke er god nok i et noe lengre perspektiv. Gitt demografisk utvikling, fortsatt høy studietilbøyelighet og fortsatt god søkning til studier i de største byene, tilsier både søkningen og arbeidskraftbehovet at opptakskapasiteten bør økes til utdanninger som lærerutdanning for barnehage og skole, sykepleierutdanning, helse- og sosialfagutdanninger, økonomiske og administrative fag og teknologi-/ingeniørfag. Det vil være behov for økte bevilgninger til å øke opptakskapasiteten på disse utdanningsområdene. Mange yrkesaktive, særlig innenfor offentlig sektor, vil gå av for aldersgrensen i løpet av de nærmeste årene, og økt studiekapasitet bør derfor gis prioritet.

Høgskolene i de største byene har god søkning til sine bachelorstudier. Samtidig er det mangel på arbeidskraft innenfor sentrale yrkesfelt. Et større antall studieplasser bør derfor legges til de studiestedene som har god søkning. Søkningen, sammen med arbeidsmarkedets behov for kandidatene, gjør det vanskelig å prioritere annet enn bachelorstudier.

Til kap. 6. Institusjonsstruktur

Utvalget har drøftet den eksisterende institusjonsstrukturen i sektoren, og lansert ulike veier og modeller for å nå målet om mer robuste og internasjonalt konkurransedyktige institusjoner, for å "*motvirke faren for fragmentering av fagmiljøer og sikre utdanning og forskning av høy kvalitet*". HiO har innledningsvis sluttet seg til utvalgets situasjonsbeskrivelse og intensjonene om færre og større institusjoner på sikt.

Et grunnleggende premiss for HiO vil være at alle institusjonelle endringer må følge av en godt tilrettelagt prosess, med bruk av varierte virkemidler, og i størst mulig grad basert på frivillighet. HiO mener utvalget er bastant i sin

konklusjon om at ønsket om arbeidsdeling, knutepunkter og helhetlig prioritering ikke har ført fram. Vi mener at det i den siste tiden er tegn som tyder på at institusjonene er villige til å ta institusjonelle grep for å løse mange av utfordringene i sektoren, blant annet om mer samarbeid på tvers av institusjonskategoriene. Denne trenden kan understøttes av gode og målrettede tiltak.

HiO støtter utvalgets intensjon om å legge til rette for større og mer robuste fagmiljøer. Det er viktig å iverksette tiltak som kan motvirke utvikling i retning av små og fragmenterte fagmiljøer rundt nye doktorgradsutdanninger. HiO er enig i utvalgets forslag om at institusjonene bør utvikle ulike faglige profiler, med utgangspunkt i eksisterende kompetanse og f.eks. regionale særtrekk i arbeidslivet. HiO støtter forslaget om at institusjonene skal utarbeide en tydelig FoU-profil og klargjøre hvilke ambisjoner de har for sin regionale rolle. HiO deler også utvalgets oppfatning om at det ikke er noen vei tilbake til en klar arbeidsdeling mellom universitetene og høgskolene.

HiO ser et økende samarbeid i Oslo-området og i Oslofjord-regionen som en fordel. Positive insitamenter kan legges til grunn for det videre samarbeidet, basert bl.a. på analyser av regionens behov. HiO ønsker på det nåværende tidspunkt ikke å ta stilling til eventuelle fusjoner, men HiO er allerede en aktiv deltaker i flere samarbeidende nettverk i regionen. HiO støtter ikke forslaget om en tvungen prosess som skal føre fram til fusjoner eller vedtak om fusjoner innen 1. januar 2010. Det trengs en helt annen tidsramme og en annen tilnærming til det videre arbeidet med institusjonsstrukturen.

HiO er kritisk til at institusjoner, uansett modell, skal fusjonere. Frivillighetsprinsippet bør tillegges stor vekt i prosesser som leder fram til sammenslåinger av institusjoner. HiO mener en kombinasjon av varierte virkemidler med økonomiske insentiver, politiske føringer av nasjonal og regional karakter og den internasjonale konkurransen vil kunne føre til det samme mål, nemlig færre og mer robuste institusjoner på noe lengre sikt.

HiO mener at en nettverks- eller føderasjonsmodell (jf. utviklingen i Finland eller ved University of London) kombinert med noen av de andre virkemidlene som foreslås, bl.a. justert finansierings-/tildelingssystem, mer langsiktige budsjetter, samarbeidsinsitamenter, mer bruk av strategimidler og endrete krav for å oppnå universitetsstatus, vil kunne gi en god og ønsket utvikling for norsk høgre utdanning de nærmeste årene.

Til kap. 7   Styring og ledelse i universitets- og høgskolesektoren

Til kap. 7.5   Utvalgets vurderinger

I dette avsnittet mener vi det er lite belegg for enkelte av utvalgets slutninger og forslag, bl.a. i forhold til enkelte foreslåtte lovendringer, som i noen tilfeller synes vidtgående i forhold til de problemstillinger utvalget har sett på.

HiO har tre sentrale innvendinger:

HiO mener at de endringene som er iverksatt for styring og ledelse etter gjeldende lov må få virke en rimelig tid før nye endringer på området vurderes. Verken institusjonene eller departementet kan på dette tidspunkt ha særlig grunnlag for å vurdere konsekvensene av endringene som nylig er iverksatt.

De fleste institusjonene gikk inn for valgfrihet mht. styringsstruktur, forut for lovendringen i 2005, der Stortinget befestet dette prinsippet. Det dokumenteres ikke at denne valgfriheten *i seg selv* har ført til uheldige følger i sektoren. Konklusjonen må bli at den valgfriheten institusjonene har fått mht. intern organisering og styring må opprettholdes. Det er ikke framkommet gode begrunnelser for å gå tilbake på et så viktig prinsipp for institusjonenes autonomi. Det eneste som framkommer er slutningene fra OECDs gjennomgang, som heller ikke er nærmere drøftet i utredningen.

Utvalget synes å konkludere med at det fortsatt bør være valgfrihet for den enkelte institusjon til å gjøre vedtak om styrings- og ledelsesmodell, men foreslår at den ordningen som i dagens lov er avvik fra hovedmodellen, likestilles med hovedmodellen. Vi tolker dette slik at utvalget mener at skifte av modell bør kunne gjøres med vanlig flertall i styret. Vi mener at det på prinsipielt grunnlag ved endringer i den lovfestede styrings- og ledelsesordningen fortsatt bør være slik at vedtak om så sentrale spørsmål bør gjøres med *kvalifisert flertall* i styret. Dette er viktige og vidtrekkende avgjørelser for institusjonene, der vedtak ikke bør fattes med knappe stemmetall.

Til kap. 7.5.1 Demokrati og legitimitet

I rekrutteringssammenheng er det viktig at studenter og tilsatte blir involvert, slik loven forutsetter. Imidlertid er det en tydelig erfaring at denne type prosesser må kvalitetssikres godt, av hensyn til dem det gjelder, slik at de som skal ha innsyn i saksbehandlingen opptrer på en ryddig og profesjonell måte, jf ellers avsnitt 7.5.4.

Eksterne styremedlemmer er en viktig gruppe i institusjonsstyrene, som bl.a. bidrar til å legge vekt på institusjonenes samfunnsoppgaver. De eksterne styremedlemmene må oppnevnes på en måte som sikrer deres legitimitet. Med sterkere vekt på styrets strategiske oppgaver, bør de eksterne medlemmene først og fremst tilføre styret solid strategisk kompetanse, dvs. kunnskaper og erfaringer knyttet til strategiutvikling, men også god forståelse for roller og oppgaver i et institusjonsstyre. Det er en erfaring at eksterne styremedlemmer med overordnet styrekompetanse tilfører styret slik bred strategikunnskap og er verdifulle for styrearbeidet. Departementets oppnevning av eksterne styremedlemmer på "fritt grunnlag" bør ses i lys av dette.

Til kap. 7.5.2 Delt eller enhetlig ledelse på institusjonsnivå

Utvalget går inn for at styringsmodellen med "enhetlig ledelse" skal lovfestes. Utvalget legger stor vekt på behovet for klare styringslinjer og behov for beslutningsdyktighet som argumenter for denne modellen. HiO støtter ikke dette forslaget, men mener at de to alternative modellene i dagens lov bør opprettholdes.

Det er fordeler og ulemper ved begge disse hovedmodellene for institusjonsledelse. Lederoppgavene ved de store institusjonene i sektoren er krevende, og det er vanskelig å se hva det er som skal gjøre den ene modellen mer egnet mht. det strategiske lederskapet som vektlegges, enn den andre. At begge modeller benyttes ved en rekke institusjoner er i seg selv et argument for at den ene, gode modellen for styring og ledelse ikke peker seg ut. Når store institusjoner som UiO, UiB og HiO fortsatt har valgt ledelse på institusjonsnivå, er det en indikasjon på at modellen kan fungere godt, og at det ikke er modellen *i seg selv* som hindrer klare styringslinjer eller beslutningsdyktighet. *Praktiseringen* kan gi slike resultater, men det vil i like høy grad gjelde den andre modellen.

Modellen med "delt ledelse" sikrer kompetente ledere med vekt på enten faglig og forskningsmessig toppkompetanse eller administrativ toppkompetanse. Dette må anses som et viktig og legitimt argument for institusjonens valg av modell. Institusjonene må derfor selv ha adgang til å velge ledelsesform på institusjonsnivået, med støtte for dette i lovens alternativer. Rektors overordnede ansvar som leder av institusjonen er uansett helt klar slik det er formulert i gjeldende lov (§ 10-1-1).

Framfor å ensrette én modell for institusjonsledelse, bør man heller vurdere om lovens angivelse av *styrets oppgaver* er dekkende i dagens situasjon, Det synes mer hensiktsmessig å vurdere denne lovparagrafen på nytt, framfor å gjøre inngrep i institusjonenes autonomi for valg av modell for styring og ledelse. Styrets oppgaver er blitt endret de senere årene, uten at utvalget har drøftet dette utover å konstatere større vekt på strategiske oppgaver. Et evt. begrunnet behov for sterkere nasjonal styring på visse områder bør derfor drøftes i tilknytning til lovbestemmelsene om styrets oppgaver. Lovens bestemmelser gir styret adgang - og plikt - til å konsentrere seg om overordnede oppgaver.

Administrasjonens rolle - Administrerende direktør

Det foreslås å avvikle lovens bestemmelser om administrerende direktør, siden denne type avgjørelser kan overlates til styret. Forslaget støttes ikke, da dette kan oppfattes som om administrasjonens kompetanse og rolle i de høgre utdanningsinstitusjonene er mindre viktig, selv om utvalget hevder det motsatte. Institusjonene har behov for gode administrative tjenester og god administrativ ledelse om de skal kunne utvikle seg både strategisk, faglig og forskningsmessig.

Til kap. 7.5.3 Valgt eller tilsatt rektor

Institusjonene må fortsatt selv få avgjøre om man vil ha ordning med valgt eller tilsatt rektor. Det frarådes å etablere en ordning med valgt rektor som både faglig og administrativ leder, slik utvalget foreslår. Dette bryter med god forvaltningsskikk og med hvilke fullmakter en slik stilling kan ha, bl.a. som formell arbeidsgiverrepresentant overfor kollegene som har valgt en. Dette kan bidra til en konserverende lederkultur, der man viker unna konflikter og vanskelige saker i forhold til fellesskapet. Etter lovrevisjonen i 2005 kom det også fram dels motstridende synspunkter på hvorvidt en valgt leder kan instrueres av styret. Dette blir ikke enklere om den valgte lederen skal ha både faglige og administrative fullmakter. En juridisk avklaring av dette må forventes før forslaget vurderes. Institusjoner som ønsker enhetlig ledelse, bør derfor velge tilsetting av rektor.

Til kap. 7.5.4 Prosedyre for utvelgelse

Ved lederutvelgelse er det meget viktig å sikre profesjonelle, kvalitetssikrede prosedyrer, enten man benytter valg eller tilsetting for rekruttering. Dette sikres aller best gjennom tilsettingsprosedyrer. Valg kan også organiseres på en slik måte at det gir mye av de samme kvalitetene til rekrutteringsprosessen som en tilsettingsprosedyre. Kvalifikasjonskrav bør være presist utformet og prosedyrene må være etterrettelige. For valgte verv bør arbeids-beskrivelse el.l. foreligge. Dette er viktig for å kunne kvalitetssikre kandidatutvelgelsen. Vurderinger av personlig egnethet og øvrige kvalifikasjoner må skje i en avgrenset gruppe med kunnskaper om slike prosedyrer, for å sikre kandidatene en profesjonell behandling. Gode prosedyrer vil være med å sikre kandidatenes legitimitet i stilling eller verv. Representanter for studenter og tilsatte må involveres i dette arbeidet på vanlig måte.

Lovfesting av nominasjonskomité er overflødig. Institusjonene kan selv besørge en slik løsning. Det er også styret som fastsetter nærmere regler om valg ved institusjonen. En nominasjonskomité kan hjemles i institusjonens valgprosedyrer.

Ved tilsetting fastsetter institusjonen framgangsmåten i samsvar med lov og regelverk, som gir en kvalitetssikring av prosessen. En søkekomité vil da kun ha som oppgave å framskaffe gode søkere. Det er ikke behov for å lovfeste en slik framgangsmåte, som institusjonen selv kan etablere om det synes nødvendig.

Til kap. 7.5.5 Rektor som styremedlem og styreleder

En tilsatt rektor med faglig og administrativt ansvar bør ikke være medlem av styret. Rektors rolle i styret vil i en slik sammenheng bli meget uklar og problematisk å praktisere, også innad i institusjonen. Rektor vil som styremedlem føre tilsyn med og rapportere til seg selv, som utvalget påpeker. Rektor skal også delta i drøfting og votering over forslag vedkommende selv har fremmet. Det gir igjen grunnlag for å stille spørsmål ved den legitimitet rektors tilrådinger og oppfølging av saker vil ha innad i institusjonen.

Når valgt rektor er styreleder, og inngår i høgskolens daglige ledelse, vil rektor ha nært kjennskap til og kontakt med virksomheten som skal styres. Rektor vil ivareta sin rolle både som styreleder og - på styrets vegne - forvalte det overordnede ansvar for høgskolens virksomhet.

Til kap. 7.5.6 Styrets sammensetning

Dagens størrelse på styrene med 11 medlemmer er hensiktsmessig, og bør ikke utvides.

Det bør fortsatt være opp til institusjonene selv å velge styresammensetning, jf dagens lov. Vedtak om dette må treffes med kvalifisert flertall. Alternativt støtter HiO styremodellen der ingen gruppe skal ha flertall i styret.

Utvalget har omtalt forslaget om at de eventuelle nye regionene, jf *St.meld. 12 (2006-2007) Regionale fortrinn – regional framtid*, bør oppnevne to av de eksterne representantene i de statlige høgskolenes styrer. Utvalget peker på behovet for et samlet nasjonalt perspektiv på høyere utdanning og forskning og fastholder at departementet fortsatt bør oppnevne de eksterne styremedlemmene i institusjonsstyrene. Forslaget om regionoppnevning av styremedlemmer er senere tatt opp i en hørings sak, jf bl.a. Universitets- og høgskolerådet uttalelse i brev 15. april i år.

HiO støtter utvalgets syn og vektlegging av et samlet nasjonalt perspektiv for sektoren. Forslaget om regionrepresentanter i styrene støttes derfor ikke. Dette minner om den gamle ordningen fra før 1994 med regionale høgskolestyrer, med flertall av politisk oppnevnte representanter. Dagens institusjonsstyret er *driftsstyret* for en samlet, underliggende virksomhet, og bør få fungere som det. Institusjonene i UH-sektoren har behov for sterke strategiske styringsorganer, der den eksterne representasjonen bør tilføre styret tydelig *strategisk* kompetanse, jf omtale under pkt. 7.5.1, ikke bare *bredere* kompetanse. Den type partsrepresentanter for politiske nivåer som er foreslått her, har ingen naturlig plass i institusjonenes driftsstyret.

Til kap. 7.5.8 Styring og ledelse ved framtidige sammenslåtte institusjoner

Det synes organisatorisk riktig at styret for nåværende enheter som på sikt evt. skal inngå i sammenslåtte institusjoner må avvikles og erstattes av et felles styre på institusjonsnivå. Tilsvarende er det nødvendig ved så store institusjoner som antydes, å opprettholde reelle styringsorgan på avdelings-/fakultetsnivå. Det må prinsipielt sett fortsatt være styrets ansvar å ta stilling til intern styrings- og ledelsesstruktur, tilpasset den samlede virksomheten.

Utvalget har ikke drøftet hvordan de nye, store institusjoner som foreslås skal løse sine utfordringer som følge av manglende samlokalisering, dvs. hvordan man skal forvalte studiestedene som vil oppstå. Det synes økonomisk urealistisk å foreslå fysisk sammenslåing i overskuelig framtid. HiO forutsetter at disse forslagene må bli gjenstand for bredere utredning/høring, jf ellers omtalen til kap. 6.

Til kap. 8.4.3 Endrede krav for universitetsakkreditering

HiO er enig i at det ikke er grunn til å opprettholde en særnorsk definisjon av begrepet universitet og at vi bør se på hvordan betegnelsen benyttes i andre land. I tilknytning til dette vil vi påpeke at det i Norge er mange fagområder der de nasjonalt dominerende FoU-miljøene ligger innenfor høgskolesystemet, mens de samme fagområdene i mange andre land er lagt til universitetene. HiO støtter derfor utvalgsflertallets forslag om at selvstendig rett til å tildele doktorgrad (dvs. én doktorgrad), sammen med en institusjonsstørrelse på minst 5000 studenter, er et riktig kriterium for å bli universitet. Det er videre nødvendig å definere kravet til "stabil forskerutdanning", f.eks. ved at kravet skal tallfestes i form av et visst antall uteksaminerte kandidater pr. år i gjennomsnitt, slik utvalgsflertallet går inn for.

Det er naturlig at departementet som ledd i vurderingen av søknader om endring av institusjonskategori, også foretar en konsekvensvurdering/-utredning som omfatter ressursmessige konsekvenser og helheten for norsk høgre utdanning, slik utvalget foreslår. Viktig her er forslaget om at vurderingen også må bygge på dialog mellom politiske myndigheter og søkerinstitusjonen. NOKUTs faglige vurdering og anbefaling må likevel være det avgjørende i den endelige vurderingen av en søknad om endring av institusjonskategori.

Til kap. 8.4.4 Faglige fullmakter

HiO støtter utvalgets forslag om å likestille de høgre utdanningsinstitusjonene når det gjelder akkreditering av nye masterstudier, slik at høgskolene (dvs. *institusjonsakkrediterte* høgskoler) får de samme fullmaktene som universitetene har på dette området. Som utvalget er inne på, tar en akkrediteringssøknad for et nytt masterstudium svært lang tid å få behandlet i NOKUT. Etter dagens bestemmelser har høgskolene dessuten bare fullmakt til selv å gjøre "ikke-vesentlige endringer" i allerede akkrediterte og etablerte masterstudier. Fra NOKUT har vi nylig fått presisert at dette kun omfatter endringer i pensum. Andre endringer, f.eks. nytt/endret navn på masterstudiet, utvikling av nye moduler, utvidelse til fellesgrader (*joint degrees*) i samarbeid med andre institusjoner uten selvstendig akkrediteringsfullmakt samt andre "vesentlige endringer", må imidlertid meldes til NOKUT, som så vurderer om det er behov for en ny faglig gjennomgang av studiet.

Begge disse forholdene gjør at høgskolene har begrensede muligheter til å inngå formelt samarbeid med andre institusjoner om fellesgrader og felles studieprogram (*joint degrees* og *joint programmes*) på dette nivået. Dette gjelder også for fellesgrader/-program på fagområder der institusjonene allerede har egne gradsstudier på høgre nivå. Etter HiOs syn er dette klart konkurransehemmende for høgskolene, og det gjør det vanskelig å oppfylle målsetninger og pålegg om internasjonalt samarbeid og samhandling.

Til kap. 8.4.5 Institusjonsnavn på engelsk

Den engelskspråklige betegnelsen *University College* er ikke lenger dekkende for det mange av disse institusjonene står for i dag, og betegnelsen er vanskelig å forklare i utlandet. University of Applied Sciences er et alternativ som ofte benyttes. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om denne betegnelsen er dekkende for våre profesjoners kunnskaps- og praksisfelt.

HiO støtter for øvrig forslaget om at Universitets- og høgskolerådet foretar en vurdering av hva som vil være den mest dekkende engelskspråklige betegnelsen på norske høgskoler dersom nåværende institusjonsstruktur opprettholdes.

Til kap. 9 En styrket forskerutdanning

Utvalgets forslag for å styrke forskeropplæringen virker fornuftige, bl.a. med tanke på å få mer slagkraftige forskningsmiljøer, ikke minst i høgskolesektoren. I tillegg er det viktig å se organiseringen av forskningen i UH-sektoren i et internasjonalt perspektiv, noe som også tilsier at miljøene må styrkes og gis en tydeligere profilering.

Vi savner imidlertid en klargjøring av kriteriene for rollefordeling i de foreslåtte forsker-skolene. Det må også tydeliggjøres hvordan tilleggsfinansieringen av forskerutdanningen som foreslås, skal kanaliseres gjennom forskerskolene. For HiO er det viktig at de miljøene vi har etablert i dag ivaretas og utvikles – ikke minst med tanke på våre muligheter for å kunne bli universitet. Forutsetningen om bedre rammebetingelser er også helt nødvendig for at HiO skal kunne utvikle seg til å oppnå den kritiske masse som skisseres i forslaget.

Generelt problematiserer utvalget i liten grad mulige konkurransesituasjoner mellom fagmiljøer. Særlig kan dette gjelde forholdet mellom de etablerte, tunge fagmiljøene på den ene siden, og små miljøer med mindre erfaring på den andre siden. Her bør det drøftes grundigere hvordan man kan få til implementering og synergi som tilgodeser alle miljøer på en fornuftig og rettferdig måte, og hvor det endelige resultatet sikrer at man oppnår den ønskede kvalitetshevingen.

Til kap. 10 Finansieringssystemet for universiteter og høgskoler

Utvalget har vurdert ulike sider ved finansieringssystemet og viser bl.a. til at det virker konkurransedrivende og har sider ved seg som hindrer samarbeid. Utvalget tilrår at dagens system med visse justeringer videreføres.

HiO er enig i at det kan være behov for visse endringer i dagens system, men peker på at det nye systemet på mange måter har virket etter sin hensikt. Det er blitt mer oppmerksomhet mot å oppfylle de studentmåltall som er forutsatt i sentrale tildelinger av midler. Den økonomiske uttellingen for avlagte studiepoeng virker sterkt motiverende, spesielt om man i stor utstrekning legger virkemidlene på avdelingsnivået. Kvalitetsreformen og dens fokus på

bedre oppfølging av studentene, fulgt opp med ekstra bevilgninger, førte til bedre gjennomføring av studiene. Det er særlig av stor betydning at man beholder *dagens* ordning med rimelig påregnelighet, for å kunne budsjettere for 2-3 års perioder.

Dagens ordning kan gi betydelig rammeøkning for institusjoner som har god rekruttering av studenter, noe som kan tilsi at en vurderer en viss justering av størrelsen på undervisningskomponenten, f.eks. at det av denne settes av en strategisk bevilgning.

Utvalget peker på at basiskomponenten i finansieringssystemet har ulike kostnader pr. student og at det er vanskelig å klarlegge hvilke komponenter og utgifter den består av. Det bør finnes måter å legge opp tildelingene på som gir mer innsikt i grunnlaget for basisbevilgningen.

HiO er enig i at det bør legges opp til mer åpenhet om grunnlaget for tildelingen av basisbevilgning. Samtidig er det grunn til å peke på at en stor del av denne komponenten består av utgifter til husleie og drift av bygninger. Dette er forhold som baserer seg på omfattende og langsiktige avtaler om utgifter som har klare bindinger. Dette er ikke kostnader som har hatt eller bør ha noen normalkostnad pr. student på landsbasis. Det er generelt liten interesse for kostnadene ved leie og drift av bygninger, selv om denne siden ved institusjonsdriften har stor betydning for arbeidsmiljøet både internt ved institusjonen og i forhold til vedlikehold, energibruk og andre miljømessige forhold. Det er viktig at det opprettholdes nødvendige bevilgninger til fornyelse og utvidelse av bygningsmassen ved disse utdannings- og forskningsinstitusjonene.

Basiskomponenten skal bl.a. ivareta kostnadsforskjeller ut over det som dekkes opp i den grovinndelingen som utgjøres av de seks kostnadskategoriene. Sammensetningen av studieporteføljen med antall studier og størrelsen på disse er ett forhold. Det er ellers ulike faktorer som ligger til grunn for tildelingen av basisbevilgning og som trolig ikke er helt enkel å splitte opp for å gi mer innsikt i grunnlaget. Ved HiO har vi savnet en særskilt tildeling til den store andelen av studenter med minoritetsbakgrunn. For disse studentene er det klart behov for spesielle tiltak for å bedre studiegjennomføringen.

HiO er enig med utvalget i at tildelingene, så langt det er mulig, bør gi opplysninger om hvordan basiskomponenten er beregnet.

HiO støtter også utvalgets forslag om å innføre indikatorer i den resultatbaserte delen av forskningskomponenten som er bedre tilpasset de korte profesjonsutdanningene. Høgskolene bidrar i dag med viktig kunnskapsformidling gjennom en rekke formidlingsformer som ikke gir uttelling i dagens finansieringssystem, blant annet doktorgradsavhandlinger, populærvitenskapelige publikasjoner m.v. Dette er særlig tydelig innenfor

estetiske fag, der store deler av formidlingsaktiviteten faller utenfor dagens tellekanter.

Utvalget foreslår at det etableres strategiske bevilgninger for å styrke samarbeidstiltak innen forskning og undervisning. Disse bevilgningene foreslås forvaltet og styrt av departementet.

HiO er enig i at strategibevilgninger er viktige og effektive virkemidler for å oppnå de strategiene som er vedtatt. Dette er det gode erfaringer med ved HiO, både sentralt og ved avdelingene. Det gjeldende finansieringssystemet har klart vist at øremerkede strategibevilgninger er et utmerket virkemiddel for å nå de mål som er satt. Strategibevilgninger for å øke samarbeid mellom institusjonene vil være et hensiktsmessig virkemiddel som bør utprøves.

HiO er imidlertid ikke enig i forslaget om at myndigheten til å fordele strategimidler legges til departementet. Erfaringen ved bruk av denne typen virkemidler tilsier at de bør forvaltes ved søknadsprosedyrer, der en raskt kan beslutte fordelingen i institusjonsledelsen.

HiO mener at departementet kan gi klare føringer ved tildelingen av midler, ved øremerking av beløp som strategimidler som den enkelte institusjon skal bruke til institusjonssamarbeid på utdannings- og FoU-områdene. Dette kan også skje ved forpliktende avtaler mellom departementet og institusjonene. Institusjonene kan selv etablere samarbeidsformer der en finner fram til hvilke tiltak som bør støttes, og institusjonslederene ved samarbeidende institusjoner kan sammen drøfte tiltakene og foreta tildelinger.

Med dagens finansieringssystem er det viktig at det i samarbeidsavtaler gjøres klare avtaler om økonomien mellom partene, slik at avtalene framstår som tjenlige for alle parter. Dette opplegget for samarbeid vil være enkelt og effektivt, der også beslutningsprosessen medvirker til å etablere forpliktende samarbeid.

Til kap. 12   Dimensjonering, arbeidsdeling og ansvar for små og utsatte fag

HiO er enig med utvalget i at selv om det ikke er aktuelt å gå tilbake til den dimensjoneringsstyringen vi hadde tidligere, har myndighetene et ansvar for å gripe inn når det er fare for at utdanningstilbudet og -kapasiteten innenfor utdanninger på sentrale samfunnsområder ikke dekker behovene på arbeidsmarkedet. Vi slutter oss til utvalgets oppfatning om at departementets nåværende styringsvirkemidler på dette området er tilstrekkelige. Studentenes etterspørsel bør også framover være styrende for den samlede kapasiteten, slik at de som ønsker å ta høgre utdanning skal få muligheten til det. Imidlertid kan det være aktuelt med tiltak for å "styre" de utdanningssøkendes valg i bestemte retninger, slik at tilgangen til kvalifisert arbeidskraft på sentrale områder blir dekket. Dette ser vi som den største utfordringen framover, men utvalget har i liten grad tatt for seg dette og drøftet konkrete forslag til tiltak.

Når det gjelder små og utsatte fag, så støtter vi forslaget om at departementet tar initiativ til en prosess med sikte på klarere ansvarsfordeling mellom de ulike institusjoner. En av HiOs avdelinger har flere slike studietilbud, og de opplever til daglig hvor vanskelig det er å drive bachelorutdanning på et faglig høyt nivå når et lite fagmiljø er fordelt på mange utdanningssteder. Det samlede antall personer som er kvalifisert for å undervise på et bachelorstudium innen disse fagområdene i Norge er begrenset. Det blir også konkurranse mellom studiestedene om å sikre seg studentene, når det totale antall studenter som ønsker seg til studiet er begrenset og det blir konkurranse om relevante og kvalitetssikrede praksisplasser. HiO mener derfor det vil være mye å hente ved et nært samarbeid mellom/evt. sammenslåing av for eksempel radiografutdanningene i Norge og farmasiutdanningene i Norge. I andre tilfeller kan nordiske samarbeidsløsninger være aktuelt.

Til kap. 13   Universitet på internasjonalt nivå

HiO er enig i den framsatte analysen og mener det er viktig å finne en god måte å prioritere og samle forskningsressursene på, slik at fagmiljøer kan ha større mulighet til å profilere seg internasjonalt.

Erfaringene med SSF og SFI så langt tilsier at dette er en ordning som bør videreføres. For HiO, som foreløpig ikke er med i noen av disse sentrene, er forslaget om hvordan man kan støtte mer aktivt opp om miljøer som er "nest best", viktig. Dette er i hovedsak institusjonenes eget ansvar, men noen nasjonale føringer og støtteordninger bør vurderes.

I 2007 hadde HiO tre søknader til EUs 7. rammeprogram, hvor alle ble vurdert "above threshold", men de fikk likevel avslag fordi budsjettmidlene i programmene ikke strakk til. Dette er et eksempel på at flere tiltak bør drøftes, som f.eks. et belønningssystem som fanger opp prosjektsøknader som er vurdert som faglig gode nok, men som på grunn av begrensede midler likevel ikke får tilslag.

Videre mener vi det er viktig å konkretisere mulige bidrag som kan løfte og synliggjøre gode fagområder, og forhindre at de ikke forvitres eller minimaliseres i møte med større, etablerte miljøer.

Til kap. 14   Styrking av profesjonsutdanningene i høyskolene

Utvalget viser til at det er avdekket kvalitative svakheter ved de korte profesjonsutdanningene, eksemplifisert ved sykepleier-, allmennlærer- og ingeniørutdanning. Utvalgets gjennomgang av de tre nevnte utdanningene viser at problemene med mangelfull kvalitet blant annet har sammenheng med for lav formalkompetanse og for sakte kompetanseheving blant de tilsatte og for lite FoU som er rettet mot profesjonenes yrkesfelt.

HiO er enig i at kompetansehevingen går for sakte, selv om utviklingen går i riktig retning med økt antall førstestillinger og rekrutteringsstillinger og redusert antall høgskolelærere.

Som utvalget påpeker, er store deler av kostnadene knyttet til den formelle kompetansehevingen i høgskolesektoren dekket av institusjonenes egne ressurser. HiO støtter utvalgets forslag om et nasjonalt program for kompetanseheving i de korte profesjonsutdanningene. I denne sammenheng vil vi understreke betydningen av at det planlagte programmet fra Norges forskningsråd om profesjonsforskning blir iverksatt og får tilstrekkelige økonomiske rammer. HiO slutter seg for øvrig til utvalgets vurdering av at FoU-virkomheten er for liten og ikke produserer tilstrekkelig kunnskap om de yrkesutfordringene og yrkesfeltene som profesjonsutdanningene i høgskolene skal kvalifisere til, og vi er enig i at dette må sees i sammenheng med forskningskompetansen i sektoren.

Til kap. 14.5.1 Studiekvalitet. Praksis som ledd i utdanningen

Utvalget konstaterer at det er behov for tiltak som tar sikte på å heve praksisstudienes kvalitet i profesjonsutdanningene. HiO er enig i utvalgets analyse av problemene knyttet til praksisstudier, og støtter at yrkesfeltet bør få et klarere definert ansvar for profesjonskvalifisering, koordinert med kvalifiseringen som skjer ved høgskolene. Nye modeller for samarbeid mellom lærested og praksissted bør utprøves, det samme bør kombinerte stillinger mellom utdanningsinstitusjon og yrkesfelt.

Til kap. 14.5.4 Bruk av rammeplaner

HiO har ved flere anledninger påpekt ulemper ved de nasjonale rammeplanene og tatt til orde for å forenkle disse. Riktignok er de omfattende og detaljerte rammeplanene vi hadde på 1980- og 1990-tallet blitt vesentlig forenklet og forkortet de senere årene, men fremdeles setter rammeplanene klare begrensninger på innhold og organisering av studiene.

De ønskede forenklingene av rammeplaner som er etterlyst fra HiO i ulike sammenhenger, har latt vente på seg. Det vises her særlig til sykepleierutdanningen, helsefag og allmennlærerutdanningen. Den formen for detaljstyring av den faglige virksomheten som skjer gjennom noen av rammeplanene ved høgskolene, lager nå alvorlige hindringer for den faglige utviklingen av studiene. Med den faglige og administrative opprustingen som har skjedd ved disse institusjonene, bør sentrale myndigheter ha den tiltro til institusjonene i sektoren, at de selv gjennom faglige samarbeidsorgan kan fastsette hva som bør være av rammer for virksomheten innen tilsvarende utdanninger i hele landet.

På denne bakgrunn, og med den forutsetning at rammeplaner gis enklere rammer slik for eksempel ingeniørutdanningen og sosialarbeiderutdanningene har, vil HiO ikke støtte utvalgets forslag om å avskaffe nasjonale rammeplaner. HiO går inn for at rammeplanene forenkles med lavere detaljeringsnivå og

større rom for lokal utvikling og tilpasning. Dersom rammeplanene fjernes, bør det etableres andre faglige former for nasjonal styring.

Til kap. 15   Sentre for fremragende undervisning

HiO støtter idéen om å løfte fram undervisningen og styrke prestisjen knyttet til god undervisning. En ordning med sentre for fremragende undervisning etter mønster av sentre for fremragende forskning kan være et positivt tiltak for å bedre sammenhengen mellom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, samtidig som de vil kunne bidra til å styrke samarbeidet med arbeids- og næringsliv og mellom fagmiljøer på tvers av institusjoner. I tillegg vil de kunne drive pedagogisk utviklingsarbeid og spredning av god praksis.

I forlengelsen støtter HiO forslaget om at sentre for fremragende undervisning blir supplert med sentre for fremragende profesjonsutdanning. Slike sentre vil kunne tjene mange formål både når det gjelder kvalitetsheving og økt kompetanse, styrking av fagmiljø og status for god undervisning og god profesjonsutøvelse.

Utvalget foreslår at sentrene skal være tidsbegrensede, og nevner en tildelingsperiode på fem år som en mulighet. Vi støtter forslaget om tidsbegrensning, men mener fem år er for kort tid dersom det skal drives pedagogisk utviklingsarbeid som skal føre fram til dokumenterte resultater.

Til kap. 16   Universitetenes og høyskolenes regionale betydning

HiO er enig i at utvalgets brede perspektiv bør legges til grunn ved vurderingen av institusjonenes bidrag til regional utvikling, og vi støtter forslag om å styrke samarbeidet.

Spesielt vil vi understreke behovet for en samlet strategi som har som mål å styrke samarbeidet mellom utdanning og arbeidsliv på bred front. Samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv kan bidra til mer informerte utdanningsvalg, redusere mistilpassing, øke motivasjon og gjennomføring og gi studentene tilgang til kunnskap og læringsressurser som ikke finnes i utdanningssystemet. Flere utredninger peker på at samarbeidet varierer, men at det mange steder er for svakt utviklet og for ildsjelsdrevet. Det mangler bredde og systematikk i samarbeidet, og et godt utbygd administrativt støtteapparat. Både økonomiske og ikke-økonomiske insentiver for å delta i slikt samarbeid er svake både for bedrifter, utdanningsinstitusjoner og personalet ved utdanningsinstitusjonene.

Samfunnsoppdraget bør tydeliggjøres som et *overgripende* formål, som omfatter utdanning og forskning. Dette kan gjøres ved å tydeliggjøre UH-lovens formålsparagraf og bestemmelser om institusjonenes virksomhet (§§ 1-1 og 1-3). En tydeligere lovformulering vil i større grad forplikte institusjonene.

HiO mener departementet bør evaluere og spre gode erfaringer fra fagråd og andre typer fora og råd som styrker samarbeidet med næringslivet om utvikling av studietilbudene og gjennomføring av studiene.

Representasjonen fra arbeids- og næringslivet i styrende organer, fagråd m.v. bør styrkes.

Det bør vurderes å opprette organer for høgre utdanning med tilsvarende funksjoner som Samarbeidsrådet for fag- og yrkesopplæringen (SRY) og de faglige rådene.

I tråd med EUs standard for kvalitetssikring, bør institusjonene i større grad enn i dag innhente og analysere data om "employability of graduates". Gjennom StudData-prosjektet ved Senter for profesjonsstudier utfører HiO allerede i dag slike analyser ved egen institusjon. Departementet bør bidra til at slike data fortsatt innhentes og analyseres.

I tillegg må karriereveiledning bygges ut. Både arbeidslivet og utdanningssystemet blir mer komplekse og uoversiktlige, noe som øker faren for feilvalg og svekker muligheten for god tilpasning mellom tilbud og etterspørsel av utdanning. Velfungerende utdannings- og kompetansemarkeder er avhengige av informerte valg av utdanning og yrke, på alle nivåer og gjennom hele livsløpet. I tillegg til å (videre)utvikle karrieresentre ved institusjonene bør det satses på andre enheter, f.eks. vitenskapsbutikker. Slike enheter har som oppgave å initiere og formidle kontakt mellom arbeidsliv og utdanningsinstitusjon, organisere praksisopphold og prosjektoppgaver i næringslivet, og kan dermed avlaste begge parter og ta seg av det praktiske og administrative arbeidet som slikt samarbeid krever.

Utvalget trekker fram at det også er viktig at institusjonene styrker sin strategiske ledelseskapasitet for å kunne håndtere samfunnsoppdraget og samfunnsrollen. I denne sammenhengen blir det viktig å se arbeidet med innovasjon og entreprenørskap i sammenheng med etter- og videreutdanningsvirksomheten.

Under henvisning til at det i St.meld. nr. 20 (2004-2005) *Vilje til forskning* ble foreslått en ordning med såkalt nærings-ph.d. der doktorgradsutdanningen skjer i forpliktende samarbeid med bedrifter, peker utvalget på at det i våre naboland finnes henholdsvis industridoktorander (Sverige) og ErhvervsPhD-program (Danmark). For HiO vil det være interessant å vurdere utviklingen av et "profesjons-/yrkesrettet" ph.d.-tilbud.

Til kap. 17 Internasjonalisering av høyere utdanning

HiO mener det er viktig å styrke bevilgningene til internasjonalisering, enten gjennom å heve satsene i den resultatbaserte undervisningsfinansieringen eller ved egne, øremerkede tilskudd, eller ved å legge til rette for og stimulere

til internasjonalisering på andre måter. Nasjonale satsinger må følges opp med midler til nødvendige tiltak ved institusjonene.

Det er videre viktig å fokusere på sammenhengen mellom internasjonalisering av utdanning og forskning. Utveksling av studenter og internasjonalt forsknings samarbeid må knyttes tettere sammen. Et mer internasjonalt studiemiljø ved norske institusjoner er også viktig for å kvalifisere dagens studenter til yrkesliv i et flerkulturelt samfunn.

HiO er enig med utvalget i at det er behov for å bedre statistikkgrunlaget på internasjonaliseringsfeltet, og at Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU) bør gis et ansvar for dette.

Videre er det viktig, slik utvalget tar til orde for, at institusjonenes avtaler med samarbeidsinstitusjoner i utlandet blir mer enn en mekanisme for studentmobilitet. Partneravtaler må forankres i institusjonenes strategier og markeres ved institusjonell prioritering og tilgang til ressurser samt synlig engasjement fra ledelsen. Ikke minst er dette viktig i et FoU-perspektiv.

Til kap. 18   Etniske minoriteters deltakelse i høyere utdanning

HiO støtter de forslagene som er fremmet i dette kapitlet. Det er positivt at utvalget mener at både sentrale myndigheter og utdanningsinstitusjonene må engasjere seg mer aktivt for å øke rekrutteringen, bedre gjennomføringen og lette overgangen fra utdanning til arbeid for etniske minoriteter. Især er det interessant at utvalget foreslår at departementet skal *pålegge* universitetene og høgskolene å utforme planer for etnisk likestilling og integrering. Slike planer må også omfatte rekruttering av tilsatte med minoritetsbakgrunn, slik at sammensetningen av tilsatte avspeiler samfunnet.

HiO vil ellers peke på at utdanningsinstitusjoner som tilbyr utdanninger spesielt rettet mot de store velferdsområdene (barnehage, skole, helse- og sosialsektor mv.) i samfunnet, bør legge til rette for at *alle* kandidater - spesielt til disse yrkene - får styrket sin kompetanse for å kunne fungere som gode og reflekterte yrkesutøvere i et flerkulturelt samfunn.

Til kap. 19   Situasjonen for funksjonshemmede i høyere utdanning

HiO er enig i at det kan eksistere samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer, og at universell utforming øker tilgjengeligheten både for enkeltstudenter og grupper. HiO støtter også forslaget om å ha tilgjengelighet som element i institusjonenes kvalitetssystemer med årlig rapportering.

HiO er enig i utvalgets vurdering av studielitteratursituasjonen for syns- og lesehemmede ved at man ser behovet for og hvor enkelt det er å utgi faglitteratur i tilgjengelige elektroniske formater, samtidig som dette ikke fjerner alle behov for ytterligere tilrettelegging. Utvalget burde imidlertid ha nevnt behovet for å få laget elektroniske fulltekstdatabaser i tilgjengelige formater.

Når det gjelder universell utforming av undervisning, legger utvalget an en noe snever vurdering, da de kun omtaler tillatelse til lydopptak.

Til kap. 20   Likestilling

HiO mener at det i innstillingen legges for lite vekt på behovet for utvikling av ny kunnskap om likestilling i academia. Forslagene som presenteres er ikke vesentlig forskjellig fra det som er prøvd før, og som til nå ikke har hatt den tilsiktede virkningen. Det burde utvikles mer forskningsbasert kunnskap om hva som bidrar til å fremme eller hemme kjønnsmessig likestilling i sektoren, både når det gjelder kjønnsdelingen i valg av studier og når det gjelder rekruttering av tilsatte og karriereutvikling for begge kjønn. Dette er store utfordringer som etter vår oppfatning får for liten oppmerksomhet. Ettersom vi snart står overfor et generasjonsskifte når det gjelder tilsatte i sektoren, er det av stor samfunnsmessig betydning hvem som rekrutteres inn i forskning og dermed også synet på forskning og hva som blir prioritert.

HiO støtter de foreslåtte tiltak, som mentor- og veiledningsordninger og mulighet for forlengelse av stipendiatperioden for kvinner som får barn i stipendperioden. Vi mener også at bruk av kallelse av kvalifiserte kvinner til professorstillinger og professor II-stillinger er et godt tiltak. HiO har gode erfaringer med en ny ordning med avsetning av strategimidler til delfinansiering av lønnskostnadene for kvinner som rekrutteres til professor II-stillinger.

Et viktig aspekt for å fremme likestilling er at kjønn og likestilling problematiseres i studiene. Vi er enige med utvalget i at det bør fokuseres mer på å få menn inn i kvinnedominerte yrker.

Vi ønsker å framheve at det er viktig med en aktiv rekrutteringspolitikk for å utjevne skjev kjønnsseleksjon. Det er viktig å forankre likestillingsaspektet i rekrutteringsprosessen på en best mulig måte.

Til kap. 21   En mer kunnskapsbasert utdannings- og forskningspolitikk

HiO er involvert i forskjellige typer utdanningsforskning, blant annet med støtte fra Norges Forskningsråd. HiO støtter forslaget om å utarbeide systematiske kunnskapsoversikter innenfor forskning om høgre utdanning, og mener at HiO også kan være et miljø som kan ta et særlig ansvar for dette.

HiO støtter forslaget om å forske mer på egen virksomhet, som f.eks. virkningen av ulike typer undervisningsopplegg, hvilke vurderingsformer som fremmer læring, grunner til studentenes frafall, forholdet mellom teoretisk undervisning og praksis i profesjonsutdanningene, kandidatenes suksess og tilpasning på arbeidsmarkedet, osv.

Vi mener at forslaget om deltakelse i internasjonale miljøer er viktig på dette fagfeltet, og at f.eks. deltakelse i EuroHESC-programmet vil være nyttig. Det å

ikke ha tilgang til et sentralt program innen forsknings spørsmål som har betydning for høgre utdanning vil redusere Norges mulighet til å forbedre et forskningsbasert kunnskapsgrunnlag.

En tilleggssatsing med økte midler til utdanningsforskning mener vi også er helt nødvendig.

Til kap. 22   Økonomiske og administrative konsekvenser

Som utvalget påpeker, er det vanskelig å beregne kostnadene ved mange av de foreslåtte endringsforslagene. Det er også avgjørende at det stilles nok ressurser til disposisjon om store reformer skal kunne gjennomføres og tilrettelegges som planlagt. Utgiftene ved de reformer som evt. iverksettes må ses i lys av de samfunnsmessige gevinster som kan oppnås ved bedre kvalitet på forskning og utdanning, bedre oppgaveløsning og en mer hensiktsmessig institusjonsstruktur.

HiO mener derfor at en positiv og ønsket utvikling av sektoren både på det faglige, forskningsmessige og organisatoriske området, krever at det settes av nødvendig midler til stimuleringstiltak og virkemidler. Dette inkluderer utvalgets forslag knyttet til forskerutdanning, Sentre for fremragende undervisning og styrking av kompetansen i profesjonsutdanningene. Gjennomføringen av store reformtiltak vil bli skadelidende om ikke de nødvendige ressurser til å gjennomføre en god prosess og implementering stilles til disposisjon for en tidsperiode som er dekkende for de mål som skal oppnås. Øremerkede strategimidler vil være et viktig bidrag til en slik prosess.